

Árkos Iván

BME OMIKK Tudománytörténeti Műhely

arkosi@info.omikk.bme.hu

A BME OMIKK TUDOMÁNYTÖRTÉNETI CD-ROM SOROZATA AZ OKTATÁS SZOLGÁLATÁBAN

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem keretében 2001 júliusától működő Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK) évtizedek óta kiemelt figyelmet fordít a tudomány- és technikatörténeti kutatásokra, gyarapítja tudománytörténeti archívumát, fejleszti elsősorban kutatók és oktatók számára épített adatbázisát, közreműködik kiemelkedő személyiségek hagyatékának megőrzésében és feldolgozásában, kiállításokat és bemutatókat szervez, illetve közreműködik ilyen rendezvények létrehozásában. Eme alaptevékenység-sorhoz kapcsolódik a multimédia CD-ROM-ok szerkesztése és kiadása, amelynek eredményeként 1999. december és 2004. október között az intézmény 7 kiadványa jelent meg, s 2004. decemberéig további három megjelenése várható. Jelen összefoglaló e kiadványok jellemzőit mutatja be, s az ezek által képviselt tudásbázis oktatásban történő felhasználásának jelentőségére kívánja felhívni a figyelmet.

A **MAGYAROK A VILÁG TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI HALADÁSÁÉRT** című alkotás a Millennium tiszteletére 1999. végén az OMIKK és az ELTE közös kiadásában jelent meg. A mű Aschner Lipóttól Zsolnay Vilmosig 83 olyan magyar és magyar származású szakember tevékenységét ismerteti, akik munkásságukkal szerepet vállaltak az egyetemes tudomány és technika történetében is. Az enciklopédikus összeállítás szereplői közül a fizikát 19, a matematikát 11, a gépészetet 8, az építészetet 7, a villamosságot 5, az orvostudományt 4, a híradástechnikát és a közgazdaságtudományt 3-3, a csillagászatot 2, az akusztikát, anyagtudományt, földrajztudományt, geodéziát, geofizikát, gyáripart, gyógyszerészetet, kohászatot 1-1 szaktekintély képviseli. (A körben természetesen valamennyi Nobel-díjasunk is szerepel.) Az alkotás 1999. évben elnyerte az Hundidac Arany Díját, és sikerrel mutatkozott be a 2000. évi zürichi Worlddidac oktatási világkiállításon.

A **THE VOICE OF THE MARTIANS** című, szintén 1999-ben megjelent kiadvány Marx György, a neves atomfizikus azonos címen három kiadást is megért angol nyelvű könyvének bővített digitális változata. A mű tanulmányokat, életrajzi ismertetéseket és rövid biográfiai adatokat tartalmaz. A tanulmányok az Amerikába szakadt és ott sikeressé vált Bay Zoltántól Wigner Jenő Pálig 20 személyiség tevékenységét és annak eredményeit ismertetik.

A **GÁBOR DÉNES (1900–1979)** című mű „A magyar tudomány és technika nagyjai” című sorozat első tagjaként 2000-ben jelent meg. Az 1971-ben fizikai Nobel-díjat kapott természettudós és feltaláló születésének centenáriumaára megjelent kiadvány bemutatja a tudós diákkorát, egyetemi éveit, a Siemensnél és az Egyesült Izzóban végzett munkáját, az Imperial College-ben végzett tevékenységét, nyugdíjas éveit. A kiadvány 2001-ben Hundidac Ezüst Díjat kapott.

A MILLNER TIVADAR (1899–1988) című, 2001-ben megjelent CD-ROM bemutatja a Kossuth-díjas akadémikus életének főbb állomásait (műegyetemi és pályakezdő évek, az Egyesült Izzó kutatólaboratóriumában, a háború utáni öt év, nyugdíjas évek), méltatja tudományos munkásságát, ismerteti eredményeit, elismeréseit és kitüntetéseit, közreadja 27 szabadalmát. Az anyagban 29 olyan szakember rövid portréja is kirajzolódik, akiknek tevékenysége kapcsolódott Millner Tivadar munkásságához. Az összeállításban számos még soha nem publikált dokumentum szerepel. A kiadvány 2001-ben Hundidac Ezüst Díjat kapott.

A CSONKA JÁNOS (1852–1939) című, 2002-ben megjelent alkotás a világ első karburátora társfeltalálójának életét és munkásságát hét nagy fejezetben mutatja be. A „Csonka János kora” a történelmi háttérrel, a „Csonka János élete és munkássága” a tevékenységet, szabadalmakat, szakirodalmat, „A Csonka Gépgyár önéletrajza” a híres gyár életét, a „Műegyetem: a sikerek záloga” a sikerekhez alapot biztosító intézményt mutatja be. A „Tisztelgő utókor” a nagy előd emlékének őrzését, a „Múzeumok relikviái” nyolc hazai múzeum Csonka-relikviáit ismerteti. A kiadvány 2003-ban Hundidac Arany Díjat kapott.

A BAY ZOLTÁN (1900–1992) című, 2003-ban megjelent kiadvány a XX. század egyik legjelentősebb fizikusának, az első sikeres holdradar-kísérletek megvalósítójának, a méter fénysebességre alapozott definíciója kidolgozójának életét és munkásságát ismerteti. A fejezetek címei: Gyermekkor, A debreceni kollégiumban, Sub Auspiciis Gubernatoris, Négy berlini év, Szent-Györgyi Alberttel Szegeden, Az Egyesült Izzóban a Bay-csoport megalakulásáig, Radarfejlesztés és Hold-visszhang, Itthon dolgozni amíg lehet, Az élet második fele az Egyesült Államokban, Emlékek, Epilógus.

Az IMRE LAJOS (1900–1974) című mű 2004-ben jelent meg, s a nyugdíjazásakor Állami Díjat kapott egyetemi professzor, a magkémiai kutatás és oktatás, valamint a radioaktív izotópok előállításának egyik jeles képviselőjének életét és munkásságát ismerteti. A gazdag dokumentum- és képanyag, a vele kapcsolatos személyes iratok, a levéltárakban és egyéb közgyűjteményekben gyűjtött anyagok, valamint számos, kuriózumokban is bővelkedő visszaemlékezés mellett a kiadványban helyet kapnak a tudományos munkásságát és oktatói tevékenységét elemző tanulmányok, valamint az Izotóplaboratórium története.

A PAVLICS FERENC című CD-ROM a 2004. év végén jelenik meg, s a magyar születésű NASA-díjas amerikai kutató-fejlesztő mérnök, a világ első Földön kívüli járművének (Holdautó) és a Mars-járművek konstruktőrének életét és munkásságát mutatja be. A kiadvány Internet-hozzáférés esetén a világhálón szereplő további honlapok elérhetőségét is biztosítja, így még gazdagabbá teszi a közölt ismeretanyagot.

A BLÁTHY OTTÓ TITUSZ–DÉRI MIKSA–ZIPERNOWSKY KÁROLY, a híres „triász” életét és munkásságát ismertető, szintén 2004. végén megjelenő kiadvány vázolja az egyetemes és a magyar elektrotechnika hőskorát, bemutatja a hazai elektrotechnikai képzés megindulását, ismerteti a transzformátor feltalálójának munkásságát annak eredményeit, közreadja a transzformátor feltalálásának előzményeit és körülményeit, méltatja jelentőségét. Külön fejezet mutatja be a „triász” tárgyi emlékeit őrző intézményeket és azok anyagát, valamint az utókor tisztelgő megemlékezésének eszmei és tárgyi dokumentumait.

A BME OMIKK eddig megjelent, ill. 2004 végéig megjelenő kiadványainak tartalma az oktatás számára rendkívül jelentős ismeretbázist kínál. (E „kínálat” jellemzőit az 1. táblázat foglalja össze. Az alkotások mindegyikére jellemző a tartalmi sokoldalúság, a felhasználó-centrikus felépítés, az egyszerű kezelhetőség, a tetszetős megjelenítés. E művek ui. nem kutatók vagy szakmai érdeklődők szűk csoportja, hanem alapvetően az általános, közép- és felsőfokú oktatás, a közművelődés, valamint a szakmai szervezetek, intézmények és cégek jeles magyarok élete és munkássága iránt érdeklődő nagyközönség számára készülnek.

Sajátos értéket képviselnek a kiadványokban azok a teljes terjedelmű dokumentumok, amelyek a tartalomhoz kapcsolódva egészítik ki azt. A Gábor Dénes című mű először adja közre magyar nyelven az 1970-ben kiadott „Tudományos, műszaki és társadalmi innovációk” c. könyvet. A Csonka János kiadványban a Csonka Gépgyár önéletrajza című könyv szerepel. A Wigner Jenő c. alkotásban Wigner Jenő önéletrajzi visszaemlékezései olvashatók. A Bláthy–Déri–Zipernowsky alkotásban Zipernowsky saját kiadású találmánygyűjteménye mellett további különleges dokumentumok, pl. a Ganz gyár 1896 évi teljes katalógusa is megtalálható.

1. táblázat. A BME OMIKK tudománytörténeti CD-ROM sorozatának a bennük feldolgozott dokumentumtípusok szerinti adatai

	Cím és megjelenés éve	Tan.	Szóc.	Kép	Hang.	Film/v.	Irod.	Szab.
1	Magyarok a világ tudományos-műszaki haladásáért (1999)	83	520	720	---	13	---	---
2	The Voice of the Martians (1999)	5	51	94	---	8	50	---
3	Gábor Dénes (2000)	7	42	100	---	5	136	65
4	Millner Tivadar (2001)	8	55	80	---	---	125	27
5	Csonka János (2002)	8	100	395	1	5	216	11
6	Bay Zoltán (2003)	10	104	75	2	3	136	15
7	Imre Lajos (2004)	14	72	140	11	7	93	2
8	Wigner Jenő (2004*)	8	78	200	6	12	400	17
9	Bláthy–Déri–Zipernowsky (2004*)	11	75	380	---	4	340	188
10	Pavlics Ferenc (2004*)	5	30	180	2	3	80	1
	ÖSSZESEN	159	1127	2364	22	60	1576	326